

Marian Łakomski

AKSJOLOGICZNY WYMIAR INTEGRALNEGO WYCHOWANIA I PROFILAKTYKI W SZKOLE

Szkoła, z powodu błędnego założenia, że ma służyć tylko edukacji od wielu lat uchyla się od sprawowania funkcji wychowawczych, nie tylko w szkole średniej ale też w szkole podstawowej, czy dzieci w wieku przedszkolnym czy wczesnoszkolnym. Dzieci nie są uczone właściwych norm społecznych, a ich naganne, a nawet chuligańskie zachowania są przez wielu nauczycieli ignorowane a nawet tuszowane. Szkoła w której brak jasnych reguł postępowania oraz konsekwencji w ich egzekwowaniu, przedszkole czy szkoła (a zwłaszcza edukacja wczesnoszkolna) w której nauczyciele rezygnują ze swych funkcji wychowawczych jest dla dzieci miejscem nie przyjaznym, nie sprzyjającym ani nauce ani zdrowemu wychowaniu.(I. Koźmińska, E. Olszewska,2007,s.21-22). Wiele osób zgadza się z tym, że polska szkoła potrzebuje gruntownej odmiany aby prawdziwie służyła dzieciom. Dziś nie uczy się dzieci myślenia, kreatywności, sztuki porozumiewania się ani tego jak być przyzwoitym człowiekiem. Pomija się wartości, umiejętności najbardziej w życiu potrzebne. Potrzebna jest zatem debata nad systemem wartości, który szkoła chce przekazać młodemu pokoleniu. W przedszkolu, w szkole, która będzie hołdować wartościom duchowym i moralnym takim jak: wiara, miłość, nadzieja, sprawiedliwość, szacunek, uczciwość, odpowiedzialność, odwaga, solidarność, mądrość – wychowanek przedszkola czy uczeń edukacji wczesnoszkolnej i wychowawca czy nauczyciel poczuje się na właściwym miejscu będą mieć motywację do doskonalenia i satysfakcję z dobrze wykonywanej pracy. .(I. Koźmińska, E. Olszewska,2007,s.24-25).

Obecnie w cywilizacji zachodniej dominują dwa trendy kulturowe. Jednym z nich jest modernizm. Modernizm ignoruje, a nawet lekceważy pojedynczego człowieka,

jego sytuację życiową, a zwłaszcza jego subiektywną podmiotowość. Podporządkowuje życie ludzkie prawom ekonomii, techniki i skuteczności działania. Zupełnie inna jest logika postmodernizmu, który jest wyrazem uprzywilejowania subiektywności pojedynczej osoby. (Z.Sareło,1995,s.9-27) Postmodernizm promuje logikę konsumizmu i zasadę szukania doraźnej przyjemności. O ile modernizm dąży do maksymalnego uporządkowania i ujednoczenia życia społecznego, to postmodernizm podkreśla znaczenie emocji, odczuć, przekonań i pragnień pojedynczego człowieka. W modernizmie wszystko jest zorganizowane według obiektywnych praw ekonomii i techniki, w postmodernizmie natomiast wszystko jest subiektywne, dowolne, relatywne, indywidualne a najważniejszą wartością jest tolerowanie wszelkich subiektywnych postaw i zachowań poszczególnych ludzi. (Z.Sareło,1995,s.408-413)

Zwolennicy postmodernizmu są przekonani, że w świecie ich prywatnego życia nie musi istnieć żadna prawda obiektywna, żadne obiektywne wartości czy normy moralne, że mogą robić to wszystko, czego subiektywnie pragną i co subiektywnie uważają za słuszne. (Tamże, s. 408–413).W tej perspektywie wyrazem wolności jest kierowanie się cielesnymi i emocjonalnymi odczuciami oraz subiektywnymi przekonaniem.

W konsekwencji coraz więcej ludzi żyje nie tylko w iluzji łatwego szczęścia, ale także ludzi się, że żyje w wolności. Statystyki tych iluzji pokrywają się ze statystykami cierpienia i dramatu wśród młodych ludzi, na przykład w postaci rosnącej liczby narkomanów, alkoholików, chorych psychicznie, samobójców czy przestępców. Uzależnienie od alkoholu czy narkotyków jest wyjątkowo wymownym przykładem ograniczenia ludzkich pragnień i potrzeb. Człowiek jest tym bardziej wolny, im bogatsze ma pragnienia oraz im bardziej są one uporządkowane w oparciu o obiektywną hierarchię wartości oraz o sens ludzkiego życia. (M.Dziewiecki,1997,s.6.)

W obliczu powyższych analiz można stwierdzić, że **wychowanie czy profilaktyka** oznacza ostatecznie pomaganie wychowankowi, by chronił swoją wolność, by rozwijał bogate aspiracje i pragnienia, by miał właściwą hierarchię wartości. Wolność w odniesieniu do alkoholu nie może zatem być oderwana od wolności w pozostałych sferach życia. Z tego względu profilaktyka nie polega tylko na przekazywaniu informacji o alkoholu i środkach uzależniających oraz na uczeniu kompetencji wobec własnych emocji, lecz na uświadomieniu źródła bolesnych stanów emocjonalnych, z którymi mogą sobie nie poradzić dzieci i młodzież. **Źródłem tym jest kryzys życia oraz kryzys wartości przeżywany przez dzieci i młodzież.**

Człowiek, który osiąga wystarczającą satysfakcję w życiu nie musi sięgać po środki uzależniające. Mając właściwy stosunek do siebie i poczucie własnej godności, nie będzie on uszkadzał swojego organizmu ani rezygnował z kontroli własnych zachowań. (S. Peele, 1993, s. 73.) Jeżeli ostatecznym źródłem zachowań ryzykownych i zagrożeniem w tej dziedzinie jest kryzys życia i wartości to skuteczna profilaktyka i integralne wychowanie nie może ograniczać się do sfery biologicznej, intelektualnej czy psychicznej. Życie dojrzałe wymaga więc kształtowania odpowiednich postaw w odniesieniu do całej rzeczywistości we wszystkich jej wymiarach i przejawach.

Integralne wychowanie i skuteczna profilaktyka powinny wkraczać w sferę duchowości człowieka. Duchowość jest tą sferą, w której człowiek stawia sobie pytanie o to kim jest, po co żyje oraz w oparciu o jakie wartości i sposoby życia może w pełni zrealizować swoje możliwości. (M. Wojciechowski, 1995, s. 11.) W sferze moralnej człowieka, która jest istotnym elementem dojrzałości duchowej, odpowiedzialne zakazy i nakazy chronią ludzką wolność przed popadnięciem w uzależnienie, czy zachowania ryzykowne. (M. Dziewiecki 1995 Nr 4, s. 15.)

Wizja wychowania w niektórych programach profilaktycznych jest mało realistyczna, ponieważ uwzględniają one jedynie albo głównie negatywny wpływ środowiska zewnętrznego jako główny powód sięgania po alkohol przez dzieci i młodzież, pomijając analizę osobistej sytuacji życiowej wychowanka. (K. Wojcieszek, 1998, s. 30). A przecież część młodzieży sięga po substancje psychoaktywne ze względu na trudności i konflikty wewnętrzne, próbując w tak zaburzony sposób radzić sobie z niepokojącymi emocjami i trudnościami w nawiązywaniu kontaktów z innymi ludźmi, czy w przezwyciężaniu problemów okresu dorastania. Sięganie po substancje psychoaktywne w tego typu przypadkach jest bardzo błędnym sposobem na życie. (W. Bołoz, 1997, s. 121)

W celu zwiększenia skuteczności programów profilaktyki od substancji psychoaktywnych należy wprowadzać zmiany, które powinny iść w następujących kierunkach:

- wcześniejszego rozpoczynanie oddziaływań profilaktycznych,
- rozłożenia programu zajęć edukacyjnych na dwa lub najlepiej trzy kolejne lata nauki w szkole,
- uwzględnienia w większym zakresie niż dotychczas skutecznych strategii profilaktycznych (np. rozwijanie umiejętności odmawiania i radzenia sobie z niekorzystnymi wpływami społecznymi, pracy nad właściwą hierarchią wartości),

- rozwijania i propagowania działań środowiskowych, integrujących na poziomie społeczności lokalnej - edukację prowadzoną w szkołach z pracą z rodzicami oraz działaniem różnych służb i organizacji społecznych,
- opracowanie programów nowej generacji(integralnych programów profilaktycznych), opartych na bardzo realistycznej i kompletnej wizji wychowanka i jego sytuacji życiowej.(K. Bobrowski i K. Ostaszewski, 1997, s. 67-88.)

Dlatego dla opracowania integralnego programu wychowawczego i profilaktycznego konieczna jest wizja realistyczna i całościowa człowieka. Jedyna koncepcja, która spełnia te kryteria to wizja personalistyczna. Najczęściej personalizmem nazywa się każdy nurt filozoficzny czy antropologiczny, który uznaje:

- osobowy byt człowieka,
- materialny i duchowy wymiar jego natury,
- rozumność i wrażliwość na wyższe wartości,
- nadrzędną wartość osoby ludzkiej wobec świata rzeczy oraz struktur ekonomiczno-społecznych i politycznych. (S. Kowalczyk,1990,s.305)

Według tych koncepcji, człowiek to nie tylko kolejny egzemplarz gatunku istot określonych mianem homo sapiens, ale to przede wszystkim osoba.

Bycie dojrzałą osobą, to zdolność do budowania więzi opartych na miłości i prawdzie oraz do uczynienia z siebie bezinteresownego daru dla innych.(M. Dziwiecki,1999,s37) Bycie osobą dokonuje się przede wszystkim właśnie poprzez więzi międzyosobowe. (Tamże,s.37nn) Każda osoba rodzi się ze spotkania i poprzez spotkania rozwija się lub degraduje w zależności od jakości tych spotkań. Rozumność i wolność człowieka nabierają sensu dopiero w kontekście spotkania z samym sobą, z drugim człowiekiem, z Bogiem.

Personalizm podkreśla, że jednym z istotnych wymiarów osoby jest fakt, że człowiek ma zdolność spotkania się i porozumiewania się z innymi osobami oraz, że jakość jego więzi międzyosobowych decyduje o jakości jego życia i sposobach korzystania z jego wolności. Potwierdzają to badania I. Hawkinsa, według którego najważniejszymi czynnikami zapobiegającymi problemom alkoholowym u młodych są:

- pozytywne więzi z rodzicami i z Bogiem,
- regularność praktyk religijnych,
- skłonność do respektowania norm i wartości społecznych,
- zainteresowanie nauką szkolną.(E. Stępień, K. Wojcieszek,1995,s.33)

Koncepcja personalistyczna znajduje więc empiryczne potwierdzenie w profilaktyce i wychowaniu. Nie wystarczy zatem nie pić alkoholu, żeby być trzeźwym. Trzeba jeszcze trzeźwo myśleć o sobie, mieć trzeźwe czyli dojrzałe relacje z samym sobą, z drugim człowiekiem i z Bogiem. Można też nie sięgać po substancje uzależniające, a mimo to nie trzeźwo myśleć o życiu (np. oszukując siebie, czy żyjąc w iluzjach). Można też mieć zaburzone relacje, które wcześniej czy później doprowadzą do jakichś uzależnień.

Profilaktyczne programy integralne muszą więc wychowywać do trzeźwości, która oznacza, że w wieku dorastania wychowanek nie sięga po alkohol w żadnej postaci. W tym okresie trzeźwość oznacza całkowitą abstynencję. Oprócz trzeźwości w sensie całkowitej abstynencji fizycznej, materialnej program profilaktyczny musi uczyć trzeźwości również w sferze intelektualnej, emocjonalnej, moralnej, duchowej dzięki czemu wychowanek odróżnia to, co go rozwija od tego, co go krzywdzi. Tylko taka wieloaspektowa trzeźwość człowieka jako osoby chroni go przed uzależnieniami. W oparciu o powyższe analizy można stwierdzić, że w perspektywie personalistycznej koncepcji człowieka są dwa czynniki podstawowe dla profilaktyki uzależnień:

- pomóc wychowankowi, by zrozumiał jaka jest optymalna postawa wobec życia, w tym wobec alkoholu; są to elementy informacyjne programu;
- pomóc wychowankowi, by zajął dojrzałą postawę wobec życia, w tym także wobec alkoholu, w oparciu o to, co zrozumiał i uznał na słuszne; są to elementy formacyjne programu.

Integralny program profilaktyczny musi uwzględniać wszystkie wymiary człowieka. Stąd program ten musi zawierać informacje pomagające zrozumieć:

- własną cielesność (jej potrzeby, zagrożenia oraz kryteria dojrzałej postawy),
- własną psychikę (strategie myślenia, mechanizmy emocjonalne),
- własną sferę moralną (odróżnienie tego, co rozwija od tego, co szkodzi i ogranicza wolność oraz w oparciu o jakie wartości należy kierować się w swoim życiu),
- własną sferę duchową (kim jestem? po co żyję?),
- własną sferę intra i interpersonalną (dojrzałe i niedojrzałe formy kontaktu z samym sobą, z drugim człowiekiem i z Bogiem),
- własną sferę komunikacji (prawidłowe i nieprawidłowe sposoby komunikacji),
- informacje dotyczące alkoholu (jakie czynniki mają wpływ na uzależnienie, na czym polega terapia, jak chronić się tym uzależnieniem).

Tylko bowiem dojrzała postawa wobec wszystkich sfer ludzkiego życia stwarza wychowankowi szansę na życie w trwałej trzeźwości.(M.Dziewiecki,2000,s.86)

Ostatecznym celem wychowania, a więc i profilaktyki uzależnień jest kształtowanie postaw wychowanków. Wychowanie nie ogranicza się jedynie do przekazania dzieciom i młodzieży określonej sumy informacji, lecz zmierza do promowania określonych sposobów postępowania, określonych kompetencji i umiejętności życiowych. Z tego względu w integralnym programie profilaktycznym są nie tylko elementy informacyjne, lecz także elementy formacyjne. Chodzi o to, by wychowanek nie tylko wiedział, na czym polega dojrzałe postępowanie w poszczególnych sferach swej rzeczywistości, lecz także by potrafił z tej wiedzy skorzystać w praktyce. Jest to możliwe, gdy dzięki odpowiedniemu wychowaniu zdobędzie on potrzebne w tym względzie kompetencje i sprawności.

Dlatego niezbędnym elementem integralnego wychowania i profilaktyki jest wymiar aksjologiczny. Zajęcie dojrzałej postawy wobec samego siebie i całej rzeczywistości w oparciu o rozwój duchowy jest warunkiem, aby wychowanek odpowiedzialnie mógł pokierować własnym życiem.

Formy pomocy w rozwoju duchowym mogą być bardzo różne, gdyż na wiele sposobów można pomagać samemu sobie i drugiemu człowiekowi w odkrywaniu prawdy o tym, kim jesteśmy i po co żyjemy, a także w odkrywaniu ideałów, norm i wartości, które wprowadzają nas w świat prawdy i miłości, świat dobra i piękna. Skuteczną pomocą będzie np. uczenie dzieci i młodzieży dojrzałego i uczciwego myślenia o własnym życiu, pomaganie im w osiągnięciu wewnętrznej ciszy. Pójście w kierunku milczenia jest tym, czym zajmują się wszystkie dyscypliny duchowe. Jednym z warunków słyszenia nie zaburzonego głosu wewnętrznego jest gotowość do odmiennej percepcji. Osiąga się ją poprzez dyscyplinę w praktykowaniu modlitwy i medytacji, przez które można przekroczyć własne ja, które jest nowym stanem świadomości, gdzie człowiek zaczyna widzieć całe swoje życie z nowego punktu widzenia.(J. Szymańska,2000,s.22)

Profilaktyka uzależnień i wychowanie wymaga także formowania dojrzałej sfery moralnej u wychowanków. Zadaniem wychowawców i rodziców w dziedzinie moralnej jest pomaganie wychowankom, by odróżniali takie formy zachowania, które krzywdzą i niszczą człowieka od tych form zachowania, które go chronią i rozwijają. Brak tak rozumianej świadomości moralnej sprawia, że ludzka wolność zostaje w praktyce wykorzystana do zachowań destrukcyjnych.

Dojrzałe wychowanie nie polega na narzucaniu wartości dzieciom i młodzieży, ale na takim ich ukazywaniu ze strony wychowawców i rodziców – słowami i czynami – by te wartości fascynowały i pociągały młodych. Najczęściej i najskuteczniej dokonuje się to poprzez klimat panujący między rodzicami a dziećmi, między wychowankiem a wychowawcą, poprzez sposoby reagowania na pojawiające się konflikty czy trudności, poprzez sposoby wzajemnego odnoszenia się do siebie. (J. Szymańska,2000,s.25nn)

Zadaniem wychowawców w dziedzinie moralnej jest pomaganie wychowankom, by odróżniali takie formy zachowania, które krzywdzą i niszczą człowieka od tych form zachowania, które go chronią i rozwijają. Brak tak rozumianej świadomości moralnej sprawia, że ludzka wolność zostaje w praktyce wykorzystana do zachowań destrukcyjnych. (E. Fromm,1991,s.25)

Dojrzałe wychowanie nie polega na narzucaniu wartości dzieciom i młodzieży, ale na takim ich ukazywaniu ze strony wychowawców i rodziców – słowami i czynami – by te wartości fascynowały i pociągały młodych.(W.Bołoz,1994,s.94)

Bardzo ważnym elementem programu profilaktycznego jest też kształtowanie dojrzałej postawy wychowanków wobec alkoholu czy innych środków uzależniających. Zadaniem wychowawców jest pomaganie wychowankom, aby poprzez określone ćwiczenia i metody aktywizujące nauczyli się sztuki mówienia „nie”, nie tylko wobec alkoholu, ale także wobec negatywnych postaw czy zachowań zagrażających rozwojowi człowieka. Ponadto wychowawcy powinni motywować i pomagać w podejmowaniu decyzji o całkowitej abstynencji w wieku rozwojowym celem osiągnięcia przez wychowanków autentycznych źródeł radości, satysfakcji życiowej i pewności siebie.

Kształtowanie postaw u wychowanków poprzez informację, motywację oraz ćwiczenia i wewnętrzną dyscyplinę ma na celu przygotowanie ich do zajęcia dojrzałej postawy wobec siebie i świata w czasach przemian kulturowych i społecznych, a także w osiągnięciu trwałej satysfakcji i wewnętrznej wolności, która oznacza radość życia na trzeźwo.(M.Dziewiecki,1999,s.156nn)

Wymiar aksjologiczny jest fundamentem na którym opiera się kształtowanie dojrzałej postawy w pozostałych sferach osoby wychowanka tj. sfera fizyczna, emocjonalna, intelektualna i interpersonalna.

Kształtowanie dojrzałej postawy dzieci i młodzieży wobec rzeczywistości cielesnej polegać będzie na nabywaniu przez młodych zdolności do dyscypliny wewnętrznej oraz

na takim kierowaniu swym ciałem, by wyrażało ono miłość, odpowiedzialność, pracowitość, wytrwałość, służbę na rzecz bliźniego.

Pomoc wychowawcza w kształtowaniu u dzieci dojrzałej postawy wobec emocji polegać będzie na:

- pomaganiu wychowankom, by zrozumieli sens ludzkiej sfery emocjonalnej (umiejętność wyrażania bolesnych stanów emocjonalnych);
- kompetentnym, empatycznym poradnictwie indywidualnym i terapii grupowej;
- stosowaniu specjalnych technik psychoterapeutycznych;
- instruowanych przez psychologów działań motywujących do rozwoju osobistego;
- ćwiczeniu samoświadomości w zakresie sfery emocjonalnej (uczenie języka ciała, warsztaty i seminaria z zakresu samoświadomości, werbalizacja doświadczeń emocjonalnych).(A. Y. Cohen,1989,s.57)

Zadaniem wychowawców jest też pomaganie wychowankom, by przewyćzali pokusę myślenia emocjonalnego. Chodzi tu o myślenie, które nie polega na analizie rzeczywistości, lecz wynika z przeżywanego nastroju emocjonalnego. Jest to najczęściej myślenie życzeniowe lub lękowe. Zadaniem wychowawcy będzie tutaj pomaganie wychowankom, by uświadamiali sobie oraz przewyćzali tego typu irracjonalne sposoby myślenia, zdominowane przez aktualnie przeżywane emocje.(Tamże, s. 63 nn.)

Nieodzownym elementem profilaktyki uzależnień jest formowanie sfery międzyosobowej. Kształtowanie postawy interpersonalnej wychowanków jest ważnym zadaniem profilaktycznym ponieważ rodzaj więzi z Bogiem i człowiekiem w decydującym stopniu określa jakość ludzkiego życia, a przez to także zakres jego wolności. (K. J. Zabłocki, 1996 , s. 227 nn).

Zadaniem wychowawców będzie nauczyć wychowanków, aby poprzez więzi miłości wzajemnie się umacniali niezależnie, od różnic wieku, wykształcenia, pozycji społecznej czy materialnej. (M. Nedoneelle,1993,s.45) Służyć temu mogą takie działania wychowawcze jak:

- tworzenie alternatywnych, pozytywnych grup rówieśniczych;
- kompetentne prowadzenie empatycznej psychoterapii grupowej;
- prowadzenie warsztatów interpersonalnych mających na celu rozwój, kształtowanie odpowiedzialności osobistej, zaufania i szacunku do innych;
- ukazywanie wychowankom pozytywnych postaci po to, aby uczyć młodych miłości do Boga, bliźniego i samego siebie.(A. Y. Cohen,1989,s.226)

Formowanie więzi dokonuje się w konkretnych wspólnotach: w rodzinie, w szkole, parafii. W szkole formowanie się dojrzałych więzi dokonuje się: poprzez sposoby funkcjonowania danej klasy, poprzez relacje z nauczycielami, poprzez udział w kołach zainteresowań, organizowanych wycieczkach, rajdach, akademiach, w zajęciach rekreacyjno – sportowych itd. Szkoła może pomagać w tym względzie również rodzinie np. organizując spotkanie z rodzicami, prelekcje specjalistów, wizyty domowe wychowawcy. **Bardzo ważnym elementem w integralnym programie profilaktyki szkolnej jest nauczyć wychowanków, komunikować się w sposób dojrzały i pogłębiony.** Tego typu komunikowanie się z drugim człowiekiem wymaga określonych kompetencji i umiejętności pozytywnych.

Pogłębiona komunikacja na temat samego siebie powinna obejmować umiejętność, którą jest asertywne wyrażanie emocji przykrych i bolesnych. Podstawowymi warunkami asertywnej komunikacji są:

- pogłębiona świadomość własnych sposobów myślenia i przeżywania. Nie można bowiem poinformować innych o tych naszych myślach i przeżyciach, których sami nie jesteśmy w pełni świadomi.
 - klimat przyjaźni i zaufania między rozmawiającymi. Oznacza to, że nie jest możliwe otwarte i spontaniczne mówienie o samym sobie i o własnych przeżyciach do osób, co do których nie mamy zaufania. (C. M. Rossiter, W. B. Pearce, 1985, 113)
- Bardzo ważnym elementem programu profilaktycznego jest też kształtowanie dojrzałej postawy wychowanków wobec alkoholu czy innych środków uzależniających. Zadaniem wychowawców jest pomaganie wychowankom, aby poprzez określone ćwiczenia i metody aktywizujące nauczyli się sztuki mówienia „nie”, nie tylko wobec alkoholu, ale także wobec negatywnych postaw czy zachowań zagrażających rozwojowi człowieka. (Z. B. Gaś, 1993, s. 73nn) Ponadto wychowawcy powinni motywować i pomagać w podejmowaniu decyzji o całkowitej abstynencji w wieku rozwojowym celem osiągnięcia przez wychowanków autentycznych źródeł radości, satysfakcji życiowej i pewności siebie.

Profilaktyka uzależnień może być nazwana modelem integralnym wychowania w trzeźwości, gdy bierze pod uwagę całościową sytuację wychowanka a przede wszystkim opiera się właściwej hierarchii wartości. Ostatecznie więc wychowanie i

profilaktyka uzależnień polega na uczeniu sztuki życia, a abstynencja w wieku rozwojowym jest jednym z przejawów ludzkiej dojrzałości.

Zadaniem odpowiedzialnych i kompetentnych wychowawców już od przedszkola i szkoły podstawowej jest uczyć dzieci wartości moralnych, bowiem brak tych wartości stanowi zagrożenie dla świata. Wartości moralne i duchowe stoją na straży życia i jego jakości. Wartości moralne i duchowe skłaniają wychowanków do zachowań które są dobre dla wszystkich i nikogo nie krzywdzą. Tylko mocny wewnętrzny system wartości moralno-duchowych jest w stanie skłonić wychowanka do zachowań właściwych.

Dlatego potrzebny jest szkole integralny model wychowania i profilaktyki oparty na całościowej wizji człowieka(zwornikiem którego jest sfera moralno-duchowa) który przewycięża jednostronność i ograniczenia dotychczasowych programów wychowania.

BIBLIOGRAFIA

Bołoz W., Rodzinne uwarunkowania uzależnień, w: Nauki o rodzinie, red.

J. Kłys, Szczecin 1997, s. 117–133.

Bołoz W., Rodzina środowiskiem kształtowania postaw moralnych, w: Nadzieje i zagrożenia współczesnej rodziny, red. W. Kawecki, Kraków 1994, s. 72 – 90.

Bołoz W., Uzasadnienie norm moralnych w perspektywie soborowej koncepcji człowieka, w: W nurcie zagadnień posoborowych, red. B. Bejze, t. 16, Wiara i życie, Warszawa 1985, s. 69 – 78.

Bołoz W., Moralny charakter relacji rodzinnych. W świetle wypowiedzi

Katechizmu Kościoła Katolickiego, Chrześcijanin w Świecie, 1993

Nr 4/195, s. 74–87.

Bołoz W., Życie w ludzkich rękach. Podstawowe zagadnienia bioetyczne,

Warszawa 1997.

Bobrowski K., Ostaszewski K., Ocena skuteczności programów profilaktyki alkoholowej „Noe + Drugi Elementarz”, PA, 1997 Nr 7, s.6.

- Dziewiecki M., Jaka rodzina szkołą trzeźwości?, *ŚP*, 1995 Nr 1, s. 28-33.
- Dziewiecki M., Młodzież, alkohol i realizm, *ŚP*, 2000 Nr 1, s. 41-44.
- Dziewiecki M., Młodzież wobec alkoholu, *AK*, 1997 Nr 1, s. 58-72.
- Dziewiecki M., Ogólnopolski Kongres Duszpasterstwa Trzeźwości, Radom 1994.
- Dziewiecki M., Odpowiedzialna pomoc wychowawcza, Radom 1999.
- Dziewiecki M., Rozwój duchowy jako warunek trwałej trzeźwości w sytuacji choroby alkoholowej, *Postępy Psychiatrii i Neurologii*, 1992 Nr 3, s. 177-190.
- Dziewiecki M., Trzeźwość jako dojrzała wolność, *ŚP*, 1995 Nr 3, s. 14.
- Dziewiecki M., Nowoczesna profilaktyka uzależnień, Kielce 2000.
- Fromm E., *Anatomia della distruttività umana*, Milano 1991.
- Gaś Z.B., *Profilaktyka uzależnień*, Warszawa, 1993.
- Gaś Z.B., *Rodzina a uzależnienia*, Lublin, 1991.
- Gaś Z.B., *Profilaktyka w szkole*, w: *Zapobieganie uzależnieniom uczniów*, red. B. Kamińska-Buśko, Warszawa 1997, s. 68 – 73.
- Kowalczyk S., *Filozofia wartości*, *ZN KUL*, 1960 Nr 4, s. 71-84.
- Kowalczyk S., *Zarys filozofii człowieka*, Sandomierz 1990.
- Koźmińska I, Olszewska E., *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2007.
- Majka M. J., *Wychowanie personalistyczne – wychowaniem integralnym*, w: *Człowiek–Wychowanie–Kultura. Wybór tekstów*, red. F. Adamski, Kraków 1993, s. 97-106.
- Peele S., *Doświadczenie uzależnienia*, w: *Wybrane spojrzenia na alkoholizm i jego leczenie*, wybór i opracowanie, red. A. Dodziuk, Warszawa 1993, s. 64-99.
- Sareło Z., *Postmodernistyczny styl życia i myślenia*, w: *Postmodernizm. Wyzwanie dla chrześcijaństwa*, red. Z. Sareło, Poznań 1995. s. 9-27.
- Sareło Z., *Ponowoczesne zakwestionowanie etyki*, *Studia Teologiczne*, 1995 Nr 13, s. 408-413.
- Stępień E., Wojcieszek K., *Alkohol a polska młodzież. Raport 1994*, *Alkohol a Zdrowie*, 1995 Nr 11, s. 5-35.
- Stępień E., *O picciu alkoholu przez młodzież szkolną*, w: *Zanim w szkole będzie źle*, red. K. Ostrowska, J. Tatarowicz, Warszawa 1996,
- Szymańska J., *Programy profilaktyczne, Podstawy profesjonalnej psychoprofilaktyki*, Warszawa 2000.
- Wojcieszek K., *Jaki wychowawca*, *Remedium*, 1998 Nr 7/8, s. 2–3.

Wojcieszek K., Więzy, które chronią, ŚP, 1996 Nr 4, s. 40-42.

Woronowicz B., Uzależnienie od alkoholu, w: Psychiatria praktyczna dla lekarza rodzinnego, red. B. Woronowicz, Warszawa 1992, s. 123-134.

Woronowicz B., Alkoholowe vademecum dla każdego, Warszawa 1993.

Wojciechowski M., Jakże są perspektywy profilaktyki, Remedium, 995 Nr 5, s. 11-14.

Abstrakt

Obecnie w cywilizacji zachodniej dominują dwa trendy kulturowe. Jednym z nich jest postmodernizm. Zwolennicy tego kierunku są przekonani, że w świecie ich prywatnego życia nie musi istnieć żadna prawda obiektywna, żadne obiektywne wartości czy normy moralne. W konsekwencji coraz więcej ludzi żyje nie tylko w iluzji łatwego szczęścia, ale także łączy się, że żyje w wolności. Statystyki tych iluzji pokrywają się ze statystykami cierpienia i dramatu wśród młodych ludzi, na przykład w postaci rosnącej liczby narkomanów, alkoholików, chorych psychicznie, samobójców czy przestępców.

W celu zwiększenia skuteczności programów wychowawczych i profilaktyki uzależnień należy wprowadzać zmiany, które powinny iść w kierunku opracowania programów nowej generacji (integralnego programu wychowawczego i profilaktycznego), opartego na bardzo realistycznej i kompletnej wizji wychowanka i jego sytuacji życiowej tj. personalistycznej koncepcji człowieka.

Programy profilaktyczne i wychowawcze, które opierają się na fragmentarycznej wizji człowieka skupiają się jedynie na sferze fizycznej i emocjach, natomiast pomijają inne wymiary osoby ludzkiej.

Profilaktyczne i wychowawcze programy integralne muszą więc wychowywać do trzeźwości, która oznacza, że w wieku dorastania wychowanek nie sięga po alkohol w żadnej postaci. W tym okresie trzeźwość oznacza całkowitą abstynencję. Oprócz trzeźwości w sensie całkowitej abstynencji fizycznej, niezbędnym elementem integralnego wychowania i profilaktyki jest wymiar aksjologiczny. Zajęcie dojrzałej postawy wobec samego siebie i całej rzeczywistości w oparciu o rozwój duchowy jest warunkiem, aby wychowanek odpowiedzialnie mógł pokierować własnym życiem.

Program profilaktyczny i wychowawczy musi uczyć trzeźwości również w sferze intelektualnej, emocjonalnej, moralnej i społecznej dzięki czemu wychowanek odróżnia to, co go rozwija od tego, co go krzywdzi. **Tylko taka wieloaspektowa trzeźwość człowieka jako osoby chroni go przed uzależnieniami i zachowaniami ryzykownymi.**

Currently, two cultural trends are dominant in western civilisation. One of them is postmodernism. Adherents of this movement are convinced that there is no need for any objective truths, values, or moral standards in their private lives. Consequently, more and more people are not only under an illusion of easy happiness, but also delude themselves that they live in freedom. Statistics on these delusions agree with statistics on suffering and tragedies among youths, which is reflected in a growing number of drug addicts, alcoholics, mental patients, suicides, and criminals.

Changes should be brought in order to improve effectiveness of educational programmes and prevention of addictions. These changes should aim at formulating programmes of the new generation (integral programmes of education and prevention), which would be founded on the very rational and complete conception of a youth and his or her life. That is, they would be founded on the personalistic conception of a human being.

Integral programmes of education and prevention should instil the idea of sobriety into youths, which means that they do not consume alcohol in any form during adolescence. Sobriety denotes complete abstinence at this period of life. In addition to sobriety as total physical abstinence, an axiological aspect is an indispensable element of integral education and prevention. A mature attitude toward oneself and entire reality which is basing on spiritual development is a prerequisite to leading a life responsibly. An educational and preventive programme should also instil the idea of sobriety in intellectual, emotional, moral and social dimensions, which allow youths to distinguish factors which develop them from those which are harmful. **Only such a comprehensive approach to sobriety of human being protects him or her from addictions and risky behaviour.**

Kluczowe słowa;

Wychowanie – education

Profilaktyka- prevention

Wartości – values

Normy moralne – moral standards

Integralny – integral

Personalizm – personalism

Marian Łakomski – doktor nauk humanistycznych. Przez 23 lata pracował jako nauczyciel i dyrektor szkoły podstawowej. Obecnie jest wykładowcą w Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, w Studium Doskonalenia kadr Oświatowych w Radomiu oraz w Centrum Kształcenia Dorosłych „Edukacja” w Radomiu. Wspólnie z małżonką prowadzi NZOZ Ośrodek Profilaktyki i Terapii Uzależnień.

Jego praca pedagogiczna oraz publikacje koncentrują się wokół wychowania dzieci i młodzieży w abstynencji, sposobów pomagania dzieciom wywodzącym się z rodzin z problemem alkoholowym, przeciwdziałania przemocy i agresji w szkole.

W roku 2009 wydana przez wydawnictwo Impuls w Krakowie jego książka „Pomóż uzależnionym”.